

A MINDSZENT-ALGYÓI URADALOM TÖRTÉNETÉBŐL.

IRTA: REIZNER JÁNOS.

I.

Birtokviszonyok és igazgatás.

Csongrád és részben Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében, Szegedtől északra, a Tisza mindkét partján terül el a *Pallavicini* örgróf család szép és nagyértékű uradalma, mely Pallavicini Edvárd örgrófnak a magyar udvari cancelláriánál 1835-ben letett, Csongrád vármegyében 1839-ben kihirdetett és 1842. évben legfelsőbb megerősítést nyert végrendelete értelmében *elsősülöttségi hitbizományt* képez.

A 66,032 hold birtok területen kívül, a hitbizomány állagához tartozik még a budapesti Andrassy-úti palota, mely a budavári Zichy-féle eladott palotát (miniszterelnöki palota) pótolja, valamint a jamnitzi, Morvaországban fekvő uradalom is.

A Mindszent-algyói birtoktest a következő részletekből áll:

1. Péteri birtok (Pestmegyében) 6949 hold. Ez az 50-es években szereztetett és csatoltatott a hitbizományhoz; de ebből épp mostanában 4425 hold eladás alatt áll.

2. Mindszenti gazdaság, 2629 hold;

3. Tömörkény puszta 1251 hold;

4. Sövényházi gazdaság s illetőleg külön község, 55,173 hold. mely magában foglalja az anyási pusztát (6154 hold) úgy a baksi, pusztaszeri, levelényi, percsőrai, dóczyi, hantházai, homoki, farki stb. gazdaságokat s majorokat.

Egy évtizeddel ezelőtt az uradalmi birtokállomány a 68,000 holdat jóval meghaladta. De Sándorfalva helység alapítása alkalmával (1879. évben), úgy a farki rétből való elidegenítés (2865 hold) és a most eladásra kerülő péteri birtoktest levonása után a hitbizományi birtok 61,607 holdat képez.

Érdekes, hogy e terjedelmes birtoktest, mely mostanában művelés alatt álló szántóföldekből, erdőkből legelőkből, vízállásokból stb. áll, miként került együvé. Mert régen ez a latifundium több önnálló s külön birtokra volt szakadva és több birtokos közt megoszolva; s hol ma

pusztai gazdaságok majorjai fehérlenek, gulyák legelésznek, ott régen népes városok, virágzó helységek állottak, melyek a másfél százados török uralom alatt teljesen elpusztultak s némely helységnek még a neve is elnyészett és teljesen feledésbe ment.

Ilyen helységek és külön birtokok voltak a következők:

1. Péteri, hol benzés monostor is volt (Péter monostora). Zsigmond király idejében a Győljai vagy Győi később pedig a Zeleméri család birta.¹

2. Tömörkény, mely IV. Béla király idejében a Csanád nemzetség birtokát képezte,² később a szeri Pósa család kezére került.³ A török hódoltság elején a 64 portából álló helységben Zay Ferencz Liszty Jánosnak, és Viczmándy Jánosnak voltak részjóságai.⁴ Ugyanezen időtájban, a szegedi defterben előforduló bejegyzés szerint a falu 9080 asper adót fizetett a török császárnak, s a tiszai átkelés pedig 31,185 asper jövedelmezett. Három évvel később a révnek 4 havi bevétele 3434 asperre rugott, s az 52 ház adója 1060 asper, a kapujövedelem 965, a juhadó 2041, méhkastized 82, kertadó 48, halastó 108, buzatized (41 kila 35 a-rel) 1435, árpátized (20 kila 12 a-rel) 240, kölestized (16 kila 25 a-rel) 400 asper jövedelmezett s egyéb járulékokkal együtt Tömörkény összes 4 havi bevétele 9217 asper tett.⁵

3. Ányás vagy Ányásszeg 1280-ban Morján comes birtoka volt, ki azt a Mária-szigeti apáczáknak adományozta.⁶ Később Ányás is a Győi majd a Pósa nemzetség kezébe került,⁷ a török hódoltság elején pedig Dóczy Miklós özvegyének birtokában volt.

4. Pusztaszer, régen Szer, már az Árpádházi királyok idejében helység, a XV. században mezőváros (oppidum) volt. Az ősi szeri Pósa nemzetség székhelye, hol benzés rendű apátság és vámszedő hely is volt, 1471-ben a Pósa nemzetség fiága kihalván, Pusztaszer a hozzá tartozó Győ, Tömörkény, Szent-György, Ányás és Körtvélyes helységekkel együtt a güthi Ország és a Nádasdi Ongor családoknak adományoztatott, de a leányági ivadékok is, nevezetesen a Macedoniai, a ghimesi Forgács, a Geszti és a szeri Zeleméri családok is jogot tartottak hozzá.⁸ A török hódoltság elején szeri részbirtokosok voltak: Losonczy János,

¹ *Dr. Csánki D.* Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában I. köt. 682. 687. lap.

² Árpád kori új okmánytár VII. k. 429 lap.

³ *Dr. Csánki D.* i. m. I. 684. lap.

⁴ Földvár István adókirovása 1561-ből.

⁵ Magyarországi török kincstári defterek, I. köt. 89 és 119--120. lap.

⁶ Fejér. Cod. Dip. V. k. 3. r. 59. l.

⁷ Pesty Frigyes. Magyarország helynevei I. k. 127. l.

⁸ *Dr. Csánki D.* i. m. I. k. 678. és 686.

Muthnoky István és Szentlőrinczi Farkas; de a Zeleméry és Jakabházy családok a hódoltság alatt jogigényüket folytonos tiltakozásokkal igyekeztek fentartani.¹

5. Dócz. A XV. században a Pósa és a Zeleméry családokat uralta. A török hódoltság elején Földváry István királyi rovó, ott 11 portát írt fel, mint Mágocsy Gáspár tulajdonát.

6. Sód, Dóczytól észak-keletre, a mostani percsorai major fölött volt ez a XV. századbeli helység,² melynek templomromjait s alapfalait Burg Ete ispán úr társaságában, 1893. évben eszközölt ásatásaim alkalmával feltártam.

7. Körtvélyes helység a Tisza jobbpartján feküdt, a percsorai major környékén, a Körtvélyes halastó (a mai dóczy-tó) mellett.³ A helynév Anonymusból is ismeretes. 1266-ban Nána comes és neje az általuk egy negyed részben birt körtvélyesi tiszai révet a margitszigeti apáczáknak hagyományozták.⁴ A hely később a Pósa és Zeleméry családok birtokába került;⁵ a hódoltság kezdetén pedig 24 porta után adózott s ekkor Lőrinczy Farkas, Saffarith János, Gávay Simon, Dóczy Miklós, Zay Ferencz, Liszty János, úgy Ramocsay György voltak rész-birtokosai. Körtvélyes nevét ma a Tisza balpartján, H.-M.-Vásárhelyhez tartozó pusztá tartja fön.

8. Sövényháza. Kézai Simon mester krónikája szerint Attila székhelye. Mint helység, több középkori oklevélben szerepel.⁶ A török hódoltság kezdetén 8 portából állt és Móricz Lőrincz, Kovács Gáspár és Berényi Béter birtokában volt.

9. Fark helység, a Tisza jobbpartján Algyő és Tápé között, meg a mult század elején is fennállt.⁷ A török hódoltság elején 19 portából álló helység volt és Groczay Pál, úgy Turki János birtokát képezte. Később a Fáy család birtokába jutott s a jobbágyok földes uraiknak Fülekre és Rimaszombatra hordták tartozásaikat. A török uralom vége felé Fáy György lejárt Farkra, s a tizedet maga szedte be. De egy alkalommal Omer szegedi pasa katonái elfogták s bezárták. Fogságában, hü farki jobbágyai táplálták és csak Szeged visszavétele után szabadult ki. Fáy György halála után három fia a kurucz mozgalmakban vevén

¹ Pallvicini örgróf levéltár Sándorfalván (Csongrád vm.)

² *Dr. Csánki D. i. m. I. k. 687. lap.*

³ U. O. VI. k. 687. lap.

⁴ Ortvai. Magyarország régi vizrajza. I. köt. 450. lap.

⁵ Pesty Frigyes, i. m. I. k. 202. l.

⁶ *Dr. Csánki D. i. m. I. k. 688. lap.*

⁷ U. O. 680. lap.

részt, Fark helységet hűtlenség czimén a szegedi kincstári hivatal lefoglalta.¹

10. Kovárd, a Tisza jobbpartján a nagyfai kanyarultnál. A Földváry-féle összeírás szerint 1561-ben Goroczay Pálnak 7, Farkay Jánosnak 9 és Zay Ferencz, Liszty János és Viczmándy Mátyásnak 69 portája volt itt; vagyis összesen 85 porta.

11, Serkéd. Sövényháza fölött terült el és a szegedi határra dült. 1561-ben a nyitrai káptalant uralta.

12. Algyő. Győ (Gew), Felgyő, és Győalja igen régi hely. A dömösi prépostság alapító levélében (1138), mint a prépostság birtoka említettik.² Albert király 1439-ben Győt, a Győi. Győaljai családnak adományozta,³ de 1454-ben győi földesurakul a Pósa és Tary családok szerepelnek.⁴ 1514-ben zerdahelyi Imreffy Mihály Algyőt mágocsi Porkoláb Mártonnak átadta cserébe ennek baranyamegyei birtokaiért, s a következő évben abban a király meg is erősítette.⁵ A Földváry regestrum szerint utóda Mágocsy Gáspár Algyőn 14 portával birt.

A török hódoltság alatt az algyői rév bevétele 1555-ben 9661 asper volt; három év múlva négy havi bevétel ugyan ebből 1737 asperre rugott, — a mely időszakról 28 ház után a kapuadó 700 asper, a juhadó 965 és 359 darab után 1324 asper, a méhkastized 150, halastó jövedelem 308 asper és az Algyőhöz tartozó sövényházi buza és árpatedekkel együtt az összes algyői bevételek 7612 asper tettek.⁶

13. Mindszent, mely egykor az uradalom főhelye volt, szabad kun szállást képezett s földesurai nem voltak.⁷ De 1561-ben a Földváry-féle lajstromban már mint Mágocsy Tamás birtoka 6 portával szerepel. A török kincstárnak 1558-ban a mindszenti révből, 16 háztól, a méhkas, hal, buza és árpatedből stb. négy hóról 4136 asper jövedelme volt.⁸

Ezekon kívül az uradalom területén volt még Aranyos és Apor helység, melyeknek holfekvését bizton meg nem állapíthatjuk; de valószínű, hogy Tömörkény körül feküdtek, mert mindig e helységgel együtt szerepelnek. Birtokokosuk is a szeri Pósa nemzetség volt.⁹ A Földváry-féle lajstromban Apor, mint már elpusztult hely, Mágocsy Tamás birtokakép van bejegyezve.

¹ Pallavicini Ögr. levéltár Sándorfalván.

² Fejér. Cod. Dipl. II. k. 100 l.

³ Pesty Frigyes i. m. I. k. 126.

⁴ Dr. Csánki D. i. m. I. k. 681. 686. 687.

⁵ Pesty i. m. 125. 126. l.

⁶ Magyarországi török kincstári defterek. I. k. 89 és 119—120. lap.

⁷ Fejér Cod. Dipl. X. köt. VI. r. 540. lap.

⁸ Magyarországi török kincstári defterek. I. köt. 120. lap.

⁹ Dr. Csánki D. i. m. I. k. 686 és 679, l.

E szerint az uradalom területén egykoron *tizenöt helység* állt, a mi fölött épen nem csudálkozhatunk. A régi földesurak külön majorsági gazdálkodást csak ritkább esetekben űztek. Az ő hasznuk a jobbgyság uri szolgálataiból és szolgálányaiból telt ki. A robot és a dézsma mindenre elégséges volt s annyi terménybeli járandóság, jószág-illetmény stb. lett évről évre beszolgáltatva, hogy mindjárt értékesíteni csak ritkán sikerült. A földesurak majorsági birtokain nem a termelésre, hanem inkább az állattenyésztésre fordítottak gondot, mert a jószág szállíthatóságánál fogva is kelendőbb volt, semmint a mag, a gabona.

A felsorolt 15 helység közül az uradalom területén s illetőleg ennek körzetében, ma már csak Mindszent, Algyő, és az 1879. évben alapított Sándorfalva községek állanak. A többi mind elpusztult a török uralom alatt.

Lipót király a fegyverrel visszafoglalt részek birtokviszonyainak rendezésére a neoquistica bizottságot állította fel, hol mindenki igazolni tartozott régi birtoka jog címét. A másfél századig tartó dűlások következtében a tulajdonos családok kihaltak, vagy okleveleiket elvesztették, vagy a felvidékre menekülve el is feledkeztek a hódoltság alá tartozott birtokairól. Így nem is igen jelentkeztek igénylők, vagy ha jelentkeztek is, mint például a Jakabházy család, Kecskemét város, Fáy család; stb., jogaikat a különben is részrehajló s kapzsi osztrák birák igazoltnak el nem fogadták.

A felsorolt pusztákat ennél fogva hosszabb időn keresztül a szegedi kamarai felügyelőség kezelte. Később pedig gróf Cornsburg aradi főispán és az Arad, Békés, Csanád és Csongrád megyei kincstári javak igazgatójára bizattak. Ettől birták bérbe a szegediek Sövényháza, Dócz-Serkéd és Fark pusztákat évi 110 frtért.¹

A neoquistica bizottságnál különben felmerült az a terv is, hogy Szeged városát a Temesközben birt és a török fenhatóság alatt Százegyházán, Szentivánon, Szőreghen és Gyálán megmaradt birtokaiért kárpotolni kellene.² A város hatósága lépéseket is tett, hogy e pusztákat az elaggott szegények és az ispotály javára adományul felkerje,³ de ezen törekvései hiába valók voltak.

A távolabb eső Anyás pusztát, a város érdemekben gazdag főjegyzője, később főbirája, Tömösváry János József adományul elnyerte ugyan; de ő is csak rövidebb ideig élvezhette, mert 1722. évben lezármazók nélkül elhalván, Anyás pusztá újra visszaszállt a koronára.⁴

¹ Szeged város tanácsi jegyzőkönyve 1727. év 443. lap.

² Szeged város titkos levéltára 5. 6. 11. és 21. sz.

³ Szeged város tanácsi jegyzőkönyve 1724. év 83. lap.

⁴ Szeged város közigazgatási levéltára 1722. évi iratok.

Később Anyás pusztát a felség Andrassy Zsigmondnak adományozta, ki 1719—23-ban gr. Károlyi Sándor szathmármegyei s később csongrádmegyei birtokainak, főfelügyelője, s 1727-ben Csongrád vármegye alispánja majd követe is volt.¹ Az uratlan s jobbágyokkal benépesült Mindszent és Algyő helységeket pedig, a hozzá tartozó pusztákkal együtt, 1733. évi december 4-én. III. Károly király, fiági örökösödéssel, hűséges szolgálatokért gr. Erdődy Györgynek, a magyar királyi kamara elnökének adományozta.² Mária Terézia 1767. évi február 11-én kelt szabadalmi levelével pedig megengedte, hogy az örökösök a Tiszán az algyői révén vámot szedhessenek, — a mindszenti átkelésnél való dijszedés pedig 1827. évben engedélyeztetett.

Az új szerzemény azonban csak mintegy negyven évig (1733—1775) volt az Erdődy család birtokában. A szerző fia gr. Erdődy Kristóf már gyakrabban küzdött pénzzavarokkal, s ezek miatt az új szerzeményt egymásután megcsónkítani kényszerült. Így az 1775-ben Lovász István csongrádmegyei alispánnak soknemű szolgálatait azzal jutalmazta, hogy a Kurczaréten, egy nagyobb töltésekkel elkülönítendő területet engedett át tulajdonul. Józsgfelfelügyelője. Csiba Péter³ pedig, ugyancsak szolgálataiért és kölcsöneinek törlesztéseképen a serkédi pusztát kapta, a mit azután Csiba 6000 frton a tanulmányi alapnak elzálogosított. Majd Dócz szigetét, mit azelőtt a csongrádiak árendáltak, 1766-ban három évre 10,000 frt kölcsön töke használatáért Szeged városának adta zálogba. De már 1773-ban, 20,000 frt kölcsöntöke záloga czimén Dócz pusztá és a sziget, a rajta lévő kertészséggel együtt olovácsi báró Bernyákovics vagy Bernátfy Ferencz kezeire jutott. Sőt az 1765. évben, Dócz kivételével, Kristóf gróf az egész uradalmat gróf Batthányi Strattman Lajosnak adta zálogba.

A visszaváltás azonban nemsokára megtörtént, mert az 1775. évi aug. 28-án kelt barátságos egyezmény értelmében gr. Erdődy Kristóf 500,000 frt tartozása fejében az egész mindszent-algyői, nemkülönben a pozsonymegyei szomolányi uradalmat már a „méltóságos genuai urak”-nak, újabb hitelezőinek zálogosította el.

1775-től fogva tehát a mindszent-algyői uradalom új kezekre került. A zálogosok mintegy 28 évig birták azt, kiket a hivatalos iratok is mindenkor csak a fentebbi czimen emlegetnek. Tulajdonkép egy genuai közkereseti társaság, egy bankház volt „*Domus mercantilis Genuae sub nomenclatura Cugini Brentani Cimaroli stabilimenta*” czim alatt. Ennek tagjai s betéteseik voltak a többi közt gr. Brentano, Masello Durazzio, márki, de Solignac, József Alajos levag Pallavi-

¹ Athenaeum 1842. év I. r. 11. sz.

² Pallavicini ögr. levéltár Sándorfalván.

³ Róla maradt fenn a „Csibafai dülő” helynév.

cini márki, Jacobo Philippo Tely stb. A zálogos hitelezők meghatalmazottja Brentano Ferencz, utóbb Solignac lovag volt, kik Bécsben székeltek. Az inspektorok, kiknek egyike „főlátó“-nak czimezi magát a megfelelő deputatumon kívül 500 frt járandóságot élveztek; — az ügyészek 300 frtot, számtartó 200 frtot, kasznár és pinczemester 150 frtot, juhászati intéző 120 frtot, az ispánok pedig 80—80 frtot kaptak fizetésül.

A zálogbirtokos „méltóságos genuai urak“ Kecskemét várossal, báró Bernyakovics-csal a gr. Károlyi nemzetséggel, a csanádi püspökséggel a birtok használat és a határok miatt nagy perekbe bonyolódtak. E mellett a francia háború kitörése után az egész uradalom állami zárlat alá került, mivel a földesurak ellenséges állam (Repubblica cisalpina) alattvalói voltak. A zárlat csak 1801. évben oldatott fel.

Ily körülményeknél fogva a zálogbirtokosok az uradalmon túladni s kölcsöntökéjüket megmenteni igyekeztek. Az ügylet olykép oldatott meg, hogy a mindszent-algyői uradalmat gr. Erdődy Józseftől örökáron megvásárolta gróf Zichy Leopoldina, Pallavicini Károly János örgróf ezredes ifjú özvegye. Vételárban Erdődy Józsefnek 50,000 frtot adott s ezen felül a genuai urak zálogkövetelése kiegyenlítéseül 215,218 frt 30 krt térített meg. Az egyezséget I. Ferencz király is jóváhagyván, 1804. évi jan. 28-án a szokásos adomány levelet Zichy Leopoldina és örökösei, a Pallavicini örgrófi nemzetség részére kiadta.¹

A birtokba vezetés még az 1803. évi apr. 18—19. napjain megtörtént, mely alkalommal a Károlyi nemzetség a szomszédság elővételi jogánál fogva tiltakozott. Kecskemét, az Ötves vagy Jakabházy család, báró Bernyakovics, a tanulmányi alap, stb. — igényeiket mind bejelentették. Zichy Leopoldina az Ötves családdal s illetőleg Kecskeméttel Pusstaszerre egyezséget kötött, megosztóván a peres birtokon. A többi igénylőket is kielégítvén, az uradalom összes pereit szivós kitartással és férfiúi erélyvel befejezte és megszüntette; szóval a birtok és jogviszonyokat megnyugtatólag rendezte.

Ő kezdte meg az allodialis földeken a majorsági gazdálkodást, mert azelőtt a jobbágyokon kívül csak feles kertészek termeltek dohányt és sáfrányt az uradalomnak. 1804-ben Algyőn magtárt, tisztii lakot és majort építtetett; Bakton, Serkédén istálókat juhaklokat és majorokat állíttatott, szarvasmarha tenyésztést kezdett s idegen fajokat honosított meg. A „svajczer járás“ dülő elnevezés még ez időből keletkezett. Levevényen pedig nagy birkatenyésztést rendezett be. A befektetések és építkezések még a későbbi években is folytak.

¹ Pallavicini Károly örgróf ezredes a genuai társaság egyik részbetétese volt. A Pallavicini család honfiusítását már az 1804. évben kérte, de csak az 1827. évi 43. t. cz. által nyerte meg.

Amint fia, Edvárd örgróf nagykorú lett, a Mindszenti részt ennek engedte át. Edvárd örgróf itt külön vezette a maga gazdaságát s 1830-ban emeltette a Mindszenti tiszti házat, a kerületbe tartozó majorokat is ő alapította. Az özvegy örgrófnő pedig az „algyői kört” egész 1846-ban bekövetkezett haláláig magának tartotta fenn. Majdnem legutóbbi időig minden év nyarán huzamos ideig Algyőn tartózkodott, hol udvarházában Csongrád megye és Szeged város előkelősége sűrűn találkozott.

Az uradalomnak sok baja volt a jobbúgyokkal s ezek sorából a Mindszentieknek a kurzaréti sertéslegelő iránt, a szántások a robotszolgálatok stb. iránt keletkezett pereit említhetjük. 1832-ben indult meg a Mindszentiék legelő-elkülönítési pere; ugyanakkor kezdődött az algyeiek nádlási és legelő-elkülönítési pere, melyek csak az utóbbi időkben fejeztettek be.

A szomszédsági viszony is kedvezőtlen volt. A makóiak és szegediek a Porgány-ér halászatát háborgatták, a kistelekiek pedig gyűjtogatásokkal rettegették. 1839-ben a tömörkényi és 1841-ben a hant-házai szénakazalokat, s ugyancsak 1839-ben a baksi juhaklot hamvasztották el. Az anyási uradalommal pedig gyakori villongások támadtak. 1811-ben Szkoberda Mihály az Andrassyak anyási ispánja a cselédséget felfegyverezve, ellenség módjára a Mindszenti uradalomra tört, hol a kazalokat felgyújtotta, az ellenállókra reál övöldöztetett s a jószágokat elhajtott. Ebből azután nagyobb hatalmaskodási per (actus maioris potentiae) keletkezett. A tarthatatlan állapotoknak Edvárd örgróf az által vetett véget, hogy 1821-ben az anyási uradalmat megvette, birtokba vezetése azonban csak 1841-ben történt.

1848/9-ben azon alkalomból, hogy Pallavicini Alfonz örgr. főrendiházi tag az országgyűlésről igazolatlanul elmaradt, az uradalom zárlat alá helyeztetett. Az átvonuló hadseregek részére elhordott 200 mázsa szénán kívül az uradalomnak a zárlat 21,023 ft megtérületlen kárt okozott.

Az urbérváltságból az uradalom 132,450 ft gyarló kárpótlást nyert. E mellett az új viszonyok s illetőleg a dohánygyedárúság behozatalával a dohány termeléssel foglalkozó kertésztelepeket is nagyobb részt feloszlatni kelle.¹ Közbiztonsági érdekből ugyanekkor lettek megszüntetve a pusztaszeri, homoki stb. csárdák.

Alfonz örgróf a hitbizomány állagát a volt Orcezy-féle péteri pusztával nagyobbította. 1854—61-ben kisebb részletekben Kecskés Gábor-

¹ 1850-ben a kertészégek s ezek népessége e következő volt: Tóhajla 34, Kis-Pusztaszer 236, Anyás 1016, Dongér 414, Baks 604, Bánom 85, Hantház 844, Homok 596, Dócz 458, Sövényháza 332 stb. (Jásd, Palugyay, Magyarország leírása Pest. 1854. IV. k. 464—484. l.)

tól, dr. Grünhut Jakabtól, gr. Szapáry Józseftől, báró Mayer Henrik és nővérei Pouthonné s d' Isola-nétől ezek birtokrészleteit összevásárolta.

Ő alatta az uradalom értéke és jövedelmezősége rendkívül fokozódott, különösen az ármentesítések által, melyek óriási befektetéseket vettek igénybe. Kisebb töltések, melyek bizonyos területeket a vizek elborításától megóvtak, már a régibb időkben is léteztek. 1821-ben készült a kenderes-kovárd-i, 1827-ben a sártói, úgy a disznós-sövényházi valamint a hármás-i töltés. 1830-ban kapcsolattak össze a gyevi és szegedi töltések, a mely úton a „baktó“ nevű nagy rét ármentesült. De különösen a percsorai töltés érdemel említést, mely által 11,000 holdnyi dúsán termő föld ármentesült. Alfonz örgróf egyuttal nagymérvű erdősítéseket is tett.

Ede örgróf 1839. évi július 13-án az ügyészséghez intézett örgrófi parancsolatában megengedte, hogy a tiszti jelentések jövőre *magyar* nyelven intéztessenek hozzá: Alfonz örgróf illetőségi helyéül mindig Algyót vallotta.

Az uradalom birtokterülete 1870. évben „Sövényháza“ néven önálló községgé alakítattott.¹

II.

Termelés es Jövedelem.

Az uradalom régi számadásai jobbára fennmaradtak, s ezek szerint az 1748. évben a Mindszent-algyői birtok összes nyers bevétele 2910 frtra rugott. Ebben a két helység jobbágyszolgalmányai és az allodiális puszták s haszonvételek jövedelmei is mind beunfoglalvák. Állt pedig ez a bevétel a következőkből.

Mindszent helység urbéri és dézsmaváltsága	687 frt
és 5 hordó sózott hal	
Pusztaszer bérlete	550 „
Pusztaszeri csárda	150 „
Dócz bérlete	250 „
Porgányér halászata	300 „
és 8 hordó sózott hal halászata	
Gyevi fok halászata 4 hordó sózott potykán felül	150 „
Algyő helység urbéri és dézsmaváltsága	200 „
Sövényházi és serkédi feles jövedelem	34 „
Fark bérlete	17 „
Kovárdi kertészekről	45 „
Kenderesi „	32 „
Farki „	20 „
Sövényházi „ két telep	435 „
Serkédi „	40 „

¹ Pallavicini örgróf levéltár aktái Sándorfalván az idézett évekről.

Ugyanezen módon 1750-ben a bevétel már 3181 frtra, 1759-ben pedig 5393 frt 42 kr-ra rugott. Ez utóbbi jövedelem részletezve:

Mindszent Tömörkényvel és a csárdával együtt urbérváltsá- kép (a 8-ad és 9-ed kivételével) a 10 hordó sózott halon kívül fizetett.....	1504 frtot
Félévi földesuri korcsmától	450 „
Pusztaszer bérlete.....	380 „
Dócz „	550 „
Algyő urbérváltsága, Sövényháza felével, a sörkédi korcsmá- val, a mézárszék és halászattal együtt, a 3 hordó sózott halon felül	323 „
A tápéiaknak szántásra átadott 30 kaszásnyi farki föld után...	100 „
Porgány halászata 20 hordó sózott halon felül	300 „
Gyevi fok, 12 hordó sózott halon felül	200 „ ¹
Az összes kertészségektől.....	597 „ 42 kr.

Mint ebből látjuk a jövedelem a jobbágytartozások megváltásából, halászat, korcsmák és puszták bérletéből, és a kertészségek censusából telt ki. De a kertészek igen rossz fizetők voltak. Az 1746—65. évekről felszaporodott hátrálékuk 1474 frt 52 1/2-rra rugott, a miből vajmi csekélység folyt be.² Majorsági vagyis allodialis gazdálkodásról szó sem volt, s e tekintetben jellemző az uradalom 1765. évi leltára, a mely összes fundus instructust a következőkben tünteti fel:

1. Tavalyi 8-ad búzából számadás szerint pozsonyi mérő (mely még a mezőn a sok esőzéstől megromolva és dohosodva, már csak sertéseknek való.)	13 1/2
2. Zab, magtárban, pozs. mérő	38
3. Sörkédi pusztán széna, öl	2
4. „ „ szalma, öl	2 1/2
5. Bika: öreg 2 darab negyedfü 1 dr, harmadfü 3 dr, tavalyi 2 dr, idei 20 dr. összesen	28 dr.
6. Tinó: hetedfü 3 dr, hatodfü 13 dr, ötödfü 32 dr, ne- gyedfü 27 dr. harmadfü 30 dr, tavalyi 28 dr, összesen	133 „
7. Tehén öreg	18 „
8. Üsző: negyedfü 41 dr, harmadfü 20 dr, tavalyi 27 dr, idei 25 dr, összesen	133 „
9. Sertések (Sörkédén): kan (öreg) 4 dr, 2 éves 1 dr, 1 éves 11 dr; — kocza (öreg) 56 dr, 2 éves 18 dr, 1 éves 62 dr; ártány (öreg) 53 dr, 2 éves 9 dr, 1 éves 45 dr. Idei kan és cmse, melyeket osztályozni nem lehetett 90 dr. összesen	349 „
10. Sövényházi pusztán magyar juhok: kos öreg 8 dr, tavalyi 28 dr, idei 66 dr, — juh, öreg 128 dr, toklyó (1 éves) 50 dr, idei nöstény 49 dr, ürü (öreg) 157 dr. összesen	486 „

¹ Urad. levéltár 10. sz.

² U. a. 39. sz.

11. Ingóságok: 1 fenyőfaasztal, 3 faszék, 2 uj s 1 avit ágy fenyőfából; 1 vasalt tölgyfaláda (uraság kaszájája); 1 vasalt pozsonyi félmérő; 1 szénametsző; Algyőn s Mindszenten 24 darabból álló 218 akónyi hordó; romladozó erdőlyi fenyőfa deszka 23 drb; boltnak való deszka 6 drb; szolnoki egész fenyőszál 2 drb, darabolt 9 drb; állásfa és kecskebak 6 drb; Algyőn és Sörkeden itató válu 3 drb.¹

Az uradalomnak tehát egy kaszája, egy ekéje stb. sem volt. Még az uradalom saját szükségletére (deputatom és jószág részére) sem veteményeztek, mert a 8-ad és 9-ed jövedelem mindent fedezett. Hogy ez mennyire rugott, elegendőleg tájékoztat bennünket egy 1763 évben kelt összeírás,² a mely szerint Sövényházán 82 jobbágnak 137 hold földjén, 8-ad-adás alá tartozó következő mennyiségű termése volt: őszi buza 1729 pozsonyi mérő, tavaszi buza 30. p. m. árpa 809 p. m., zab 586 p. m., lencse és borsó 52 p. m.

Az uradalomban rendes urbéri szolgálat régen soha sem volt, s a két jobbágy-helység mint fentebb láttuk, tartozásait egyezségileg váltotta meg. Így az 1762-évben kötött egyezés szerint, az algyői jobbágyok évenként 860 frtot fizettek két részletben, s ezért az uraság lemondott a terményekből kivenni szokott kilenczedről, de az őszi és tavaszi vetés 9-edes szalmája az uraság gyevi majorjába volt beszállítandó. A helység használhatta a sövényházi járást Fark és Szomolya oldallal egész Nádasérig és Szénaságig. Birta a halászatot is; tartozott azonban a sövényházi kaszállótól a széna 8-adát megadni és behordani, ezenfelül a rétekről, amennyiben lehetett és kellett, 8 öl széles, 5 öl magas 100 boglya szénát kaszálni és behordani, — 4000 kéve nádat vágni és behordani. A helység tartozott még a tisztházak javítása, kertelések és határok ujitása, kerületek, bélyegzések s a gulya és a ménes téli legeltetése alkalmával szükséges őrizetet és segítséget adni. Végül az uraság felföldi tisztei jövedele alkalmával tartoztak „mértékletes előfogatot“ adni Sáregyházalmáig, Mindszentig vagy Félégyházaig.³

Az 1766. évben 12 évre kötött szerződés szerint a váltágösszeg már 1465 frtot tett, a mely alkalommal a község gyarapodására a fentebbi összegbe betudva átadta az uraság a korcsmáltatást is 250 frtért; a mézszárszékét 11 frtért; a tiszai kishalászatot (piritytyel és keczével) 50 frtért; a gyevi és sövényházi 9-ed és 8-adot 300 frtért: — a barom és svajczer járást (melyért a szegediek 700 frtot ígértek) 450 frtért; — de tartoztak megtérni az urasági dohánykertészek lovai és

¹ Urad. lev. 40. sz.

² Urad. levélt. 36. sz.

³ Urad. lev. 34. sz.

barnai legelését, — a sövényházai legelőt 10 frtért; Szomolyahát és Nagyfa kaszálókat 230 frtért; Förtő és Tamás kaszálókat 150 frtért; pálínka-főző kazánokat 4 frtért; az urasági kuria allodialis legeltetését 10 frtért; Nagysár és Gyevifok nádlását Kinosig, — fentartván az uraság saját épületeire szükséges nádvágáshoz való jogát.¹

Ugyanily váltságot kötött Mindszent helység is a földes urasággal.

Az 1772. évben azonban a Mária Terézia-féle rendszeres urbarium lépett életbe, a mely alkalommal a földes ur és jobbágyság közötti viszony, illetőleg tartozás a következőkben állapított meg.

Algyő 20. jobbágy telekből áll (egyenként 38 hold szántó, és 28 hold kaszáló földből) A jobbágyok tartoztak 1153 marhás és 3020 kézi robotot szolgálni s Algyőről 9-edet, Farkról pedig 8-adot adni mindenféle terménytől, beleértve a lent és kendert is. Ezenfelül évi árendakép 88 frt kőszpénzt, 22 itcze főzött vaját, 44 kappant s ugyanannyi csirkét, s 266 tojást beszolgáltatni.

Mindszenten 46 jobbágy telek lett megállapítva az előbb említett illetőséggel. A jobbágyok tartozása 2831 marhás, és 7972 kézi napszámból, 271 frt árendából; 54 itcze főzött vajból, 108 kappan és ugyanannyi csirke s 653 tojás megadásából állt. A terményekből Mindszentről 9-edet, Tömörkényről pedig 8-adot kelle adni.¹

Az urbarium behozatalától fogva az uradalom bevételei fokozatosan emelkedtek, mert a községek gyarapodtak, s a községeknek átengedett jogok és javadalmak értéke fokozódott. A földesur ugyan ezentul is kiegyezett jobbágyaival, rendszerint 6—6 évre, de a váltságösszeg a korábbihoz képest mind jelentékenyebb lett. Így például a Mindszent helységgel 1777-ben kötött egyezés szerint a 9-ed és 8-ad természetbeni megadása mellett a helység 3651 frt 38 krt fizetett váltságkép, nevezetesen: árendául 220 frtot, a 8313 gyalog napszámért, 10. krjával 2771 frt 10 krt; (kiköttetvén, ha az uraságnak évenként 60 napszámra szüksége lenne, azt ugyanennyiért tartozik a helység előállítani); csirke, vaj és tojás váltságul 127 frt 54 krt; 30 egész telekkel biró gazda által adandó 1—1 borju helyett, minden gazda 3 krjával összes váltságul 7 frt 59 krt; nádlásért 106 frt; zsellérek után 95 frt; házzal biró zsellérek robotja után 285 frt; házatlan zsellérek után 38 frt; a hosszú fuvar váltságánál pedig semmi sem számított.¹

Ez uton az uradalom jövedelme annyira fokozódott, hogy 1803-ban, a midőn gr. Zichy Leopoldina a méltóságos genuai uraktól azt megvette, már 20,703 frt 15 kr. nyers bevételt tudott felmutatni. Ez összegből

¹ Urad. levélt. 65. sz.

¹ Urad. levélt. 57. sz.

¹ Urad. lev. 96. sz.

az urbéri szolgálmányok 4946 frt 12 krt, az átkelések 1400 frtot, malmok jövedelme 168 frt, koresmák 2489 frt 36 krt, mézszárszékek 90 frt, halászat jövedelme 1310 frtot, földesuri földek bérlete 5343 frt 3 krt, földesuri kaszálók 178 frt 39 krt, földesuri legelők 510 frt, nádasok 1882 frt 45 kr, 9-ed és 8-ad 2239 frt, boltok bére 80 frt stb. jövedelmezett.¹ Ugyanekkor az uradalom ingóságai (a jószág-állomány eltekintésével) 65 frt 2 kr. értéket képviseltek. Ez ingóságok közt volt némely butornemű, mérleg, bélyegző, 12 kasza, tűzfeeskendő stb.² Az uradalom tiszti és szolgáló személyzete pedig ugyanekkor a következőkből állt: 1 felügyelő, 1 ügyész, 1 számtartó, 1 kasznár, 1 beszédő, 1 pinczester, 2 ispán, (Algyőn és Mindszinten egy) 1 irnok, 1 kádár, 4 huszár Algyőn, 3 pedig Mindszinten, 3 csősz (2 Algyőn, 1 Mindszinten) 1 juhászati felügyelő, 1 aprómarha csordás, 1 kanász, 1 csordás.³

Az uradalom jövedelmezősége gr. Zichy Leopoldina alatt tetemesen fokozódott, s megkétszereződött. Így például az „algyői kör“-nek (vagyis az uradalom egyik felének) összes bevételei 1846-ban már 24,237 frtra emelkedtek. Nevezetesen a nádasok bérlete 9370 frtot, a halászat 6030 frt, a malmok 330 frtot, koresmák 345 frtot, urbéri taksák 622 frtot, s a vegyes haszonbérek 7540 frtot hajtottak.⁴

Már fentebb említők, hogy Zichy Leopoldina grófnő nagy építkezéseket, befektetéseket tett, s az allodialis birtokon is gazdálkodást üzött, különösen az állattenyésztésre fektetvén súlyt. De a termés jórésztben, az uradalom szükségleteire s illetőleg az állattenyésztésre (ökrök, tehenek, sertések, birkák táplálására) lön felhasználva. S ha olykor-olykor a termés a szükségletnél bővebb lett, vagy az állatállományban előfordult rendkívüli változásnál fogva el nem fogyott, akkor a termésfölösleget *közárverésen* értékesítették.

Így 1833-ban a mindszenti magtárban eladásra hirdettetett több száz köből árpa 5 frtjával, 600 köből zab 3 frt 30 krajczárjával, Tömörkényen tavalyi gyep-széna, ölenként 55—60 frtjával és anyási réti lágy széna ölenként 80 frtjával.⁵

Különben is a termelés nem annyira a gabnaneműekre irányult, melynek kivitele az időben alig-alig volt, hanem a dohánytermelésre, mert a dohánynak — állandó és nagymérvű kivitele következtében — mindig kedvező ára volt,

A dohánytermelést kertészek üzték. 1791-ben az uradalomban

¹ Urad. lev. 410. sz.

² Urad. lev. 416. sz.

³ Urad. lev. 427. sz.

⁴ Urad. lev. 890. sz.

⁵ Urad. lev. 689. sz.

összesen 254 kertész volt kik a dohánytermelést a maguk javára üzték s az uraságnak árendát, nevezetesen az idézett évben is 4622 fjt 90 kr bérösszeget fizettek, s fizettek volna, ha szokás szerint hátrálékban nem maradnak.¹ A kertészek jobbára szegediek voltak, s dohánytermésüket Szegeden, Deakovics Pál nagykereskedőnél értékesítették.² Leopoldina grófnő tehát a kertészek árendáját tetemesen leszállította; ellenben a dohányterméstől 8-adot vagy 9-edet szedett. Ez uton az uradalomnak 1805-ben 5242 font dohánytermése volt.³ De 1836-ban Szegeden Sinának, Monaszterly Illésnek és Wodjaner Sámuelnek már 225,914 font dohányt adott el az uradalom.⁴ A termelés később még nagyobb arányokat öltött.

A dohánytermelés mellett a sáfrány-kertészet is virágzott. Az 1837. évben, a sáfrány kertészekkel kötött szerződés, a következő feletőbb jellemző rendelkezéseket foglalt magában.

Az uradalom Szent-György pusztán 18 kertésznek átad 39¹/₂ hold földet sáfránytermelésre, s tartoznak a kertészek 2507 és fél font „száraz és jóféle sáfrány-virágot“ az uraságnak beszolgáltatni. Tartoznak évenként 36 pozsonyi mérő száraz sáfránymagot gyűjteni, beszolgáltatni, mely veteményezésre ismét kiadatik, csak az utolsó évről fog visszamaradni. A kertész-telepre idegent bebocsátani nem szabad, s mindenkit jövele okáról ki kell vallatni. Egyébként a sáfrányföldet ha megtrágyázták, repcét is vethettek bele, kizárólag saját javukra. Ezenfelül ingyen kaptak 9 hold veteményes és 18 hold szántóföldet, Tömörkényen legeltetést; de ezért viszont tartoztak az uraságnak 180 gyalognapot szolgálni, s aratáskor a szokásos rész mellett beállani.⁵

Még az erdők jövedelme is szerepel néha a számadásokban. Így például 1807. évi Február 27-én kötött szerződés szerint az uradalom Szeged városának téglaegetésre szükséges 300 öl fa szállítása iránt vállalt kötelezettséget.⁶

Az állattenyésztés legfőképp a juhászatra, a gyapjútermelésre irányult. A juhállomány és a gyapjútermelés azonban feletőbb változó volt. Így volt ez különben nemcsak az uradalomnál, hanem Mindszent helység juhos gazdáinál is. E tekintetben feletőbb jellemző Mindszent helység eljárásának 1799. évben kelt azon folyamodása, hogy a „boldog üdőben“ földjük és legelőjükhöz képest minden sessio után

¹ Urad. levéltár 309. sz.

² Urad. lev. 322. sz.

³ Urad. lev. 632. sz.

⁴ Urad. lev. 749. sz.

⁵ Urad. lev. 891. sz.

⁶ Urad. lev. 469. sz.

150 juhot tarthattak¹ de a vármegye által mostan életheléptetett szabályzat, az idők mostohasága és a döglés következtében most már csak alig 9 ezer font gyapjút adhatnak el, holott az előbb 17—18 ezer fontot vihettek piacra.²

Az uradalmi juhállomány 1835-ben 6465 drb volt,³ de 1839-ben már 15729 drbról számoltak be a juhászok, a mikor alig volt egynehány dögbőr, a mivel az elhullásokat a juhászok igazolni szokták.⁴

1849-ben a téli gyapjunyírás eredménye 197 mázsa 69 font volt, s külön osztályba vétetett az anyagyapju, kosgyapju, apáczagypju, toklyugypju, lábgyapju stb.⁵

1820-ban a juhoknak himlő elleni oltása már általános gyakorlatban volt. Volford Mátyás számadó juhász juhainak meddőségét azzal indokolta, hogy azoknak himlő elleni beoltása az üzekedés alatt történvén, a károsodás őt nem terhelheti.⁶

Felettebb érdekes azonban az a tapasztalat, hogy a Mindszentalgyői uradalomban s illetőleg Szeged és környékén a merinó juhok behozatala és elterjedése sokkal régiebb keletű mint azt általában tartották. Gr. Batthány Lajosnak tulajdonítják a merino juhok meghonosítását, kinek 1793. évben érkezett az első szállítmány. De az 1765. évi uradalmi leltárban már előfordul a „m a g y a r j u h” megjelölés, bizonyosságuk annak, hogy már az időben, más — nem magyar — fajjuhokat is ismertek. A későbbi iratokban az uj, idegen faj, — „summás”, „német-birka,” vagy „bürge-juh” néven szerepel; s hogy ez alatt csakis a merinó faj juhokat kell értenünk, az Algyő helységnek egy 1779-ik évben, az uriszekhez intézett folyamodásából is kitétszik, melyet kiváló bizonyító erejénél fogva egész terjedelmében a következőkben közlünk, megjegyezvén: hogy a summás vagy német birka-juh tulajdonságainak leírása teljesen a merino juh képét állítja elének.

Tekintetes Uri széke!

Herke János határunkbéli és a Mltgos. uraságunknak árendás keréseze, önnön felfuvalkodásából arra törekedett, hogy a mi nyilvánvaló ellenkezésünkre summás, úgy nevezett: német birka-juhokat szerzett magának s a mi terhelhetésünkkel hajtott határunkba; noha pedig a mi határunk s közönséges legelőnk azon kívül is, hogy igen szűk, az

¹ E szerint Mindszent helység régi juhállománya 6000—6900 drb körül lehetett.

² Urad. lev. 385. sz.

³ Urad. lev. 714. sz.

⁴ Urad. lev. 793. sz.

⁵ Urad. lev. 914. sz.

⁶ Urad. levéltár 528. sz.

árvizektől is szokott elnyomattatni, de különben is a dohány termesztő kertészeknek az Mtgós uraságnak csak különös kegyelméből meghatározott részünkre teendő fizetésért engedtetik a mi közönséges legelőnkön jószágot tartani, minthogy pedig eféle jószágot az igaviselő lakosok közönséges megegyezésből maguknak sem engednek tartani, annyival inkább egy árendás kertész, ki csak zsellér a legelő határban, a lakosoknak terheltetésekre nem képzet, hogy törekedjen.

Az eféle jószágot határunkba jönni méltán ellenezhetjük, mivel lakosainknak csupán magyar juhaink vannak, melyek közé ha német birka-juhok jönnek, következő terheltetések önkényt tapasztaltatnak, ugymint:

1-ször. A német birka-juhok között a rühnyavalya szüntelen uralkodik, mely ha magyar juhokba kerül, a nagy szőr miatt orvosolni sokkal nehezebb.

2-szor. A szarvasmarha a birka-juhoknak büdössége miatt a mezőt utálja s nem legel a nyomán; mivel pedig a legelő igen szűk, a juhoknak és marháknak különös és különös legelője nem lehet.

3-szor. A magyar juh-gyapju annál kelendőbb, ha számosabban találtaik egy helységben; ha pedig birka-juhok kerülnek a határba, a magyar juhoknak meg kell kevesebbedni és így a magyar juh tartó gazdák e részben is sérelmet fognak szenvedni.

4-szer. A német birka-juhoknak tartása hasznos ugyan, ha azokat valaki számosabban tarthatja, de mi tőlünk mint szegény emberektől az ki nem telhetik; ellenben pedig a magyar juhokból ha kevesebbet tarthatunk is, annyival több hasznát vesszük, hogy ez a fejésre is nagyobb hasznu és a bőrét is ruházatunkra inkább alkalmaztathatjuk.

5-ször. A mi határunknak minémüése, minthogy nagyrészről vízfutta föld, alkalmasabb a magyar juhoknak, mint a német birkának legelésire.

Mindezen okokra nézve eltökélt szándékunk és akaratunk, hogy mi csupán magyar juhokat, mint eddig tartottunk, úgy ezután is fogunk tartani és a német birka-juhoknak közikbe való bocsájtásával következő kárunkat eltávoztatni igyekeztvén, alázatosan esedezünk a tekintetes uri széknél, hogy a fentnevezett Herke János árendás kérészt a német birka-juhoknak határunkban való béhozásatul és tartásatul tiltani méltóztasson. Mely alázatos esedezésünk mellett gratiájában ajánlottak vagyunk

a tekintetes uri széknak

alázatos szegény szolgái

Algyő helysége községe. ¹

¹ Urad. lev. 151. sz.

De az úri szék és az uraság Herke János német „birka-juhait az algyői legelőről nemcsak hogy ki nem tiltotta, sőt Szekeres József Szeged város főügyészének is megengedte, hogy 500 drból álló „bürge-juh“ nyáját is az algyői, serkédi és svájczér járáson legeltethesse. Ez által az említett legelők annyira elromlottak s elbűdösödtek, hogy az algyeviek legelő jószágai azt nem járhatták s ennek következtében Algyő helység 1781-ben az említett járások bérletéről lemondani kényszerült.¹

Az uradalom területén a 30—50-es évek alatt még jelentékeny mérvű sziksóseprés, sőt sziksófőzés is volt. Ezen túl még a méhészet érdemel említést, mely azonban csak a jobbagyoknál volt elterjedve, még pedig oly mérvben, hogy minden gazdának volt legalább is 4—7 raj méhe, a mit nem is tartottak az időben valami soknak. Algyő és Mindszent már a török hódoltság alatt is a szegedi defterhez jelentékeny méhkas tizedet szolgáltatottak be.¹ Ma a két helységben méhé-

¹ Magyarországi török kincstári defterek I. kötet 119—120. lap.

szetről szó sem lehet, holott száz évvel ezelőtt az algyői 90 telkes gazdának átlag mintegy 450, az algyői 393 telkes gazdának pedig átlag mintegy 1965 raj méhe lehetett. Hogy ez az átlagos számítás mennyire alapos, az kiderül Bánfi Bálint és Szétsi Pál mindszei méhes gazdának 1792. évben az úri székhez intézett kérelméből és a mindszei előjárásnak ez ügyben kelt felvilágosító nyilatkozatából, melyeket jellemző voltuknál fogva egész terjedelmében az alábbiakban közlünk.

Tekintetes Úri széke.

A régi törvény szerint alkalmasint tudjuk, minemü dézmája lehetett az méhrajnak és az raj fiainak.

Az mult esztendőben pedig erre az becsületes mindszei tanács nem vigyázzván, minden ötödikét (akár raj, vagy annak rajzatja volt is) dézmául kivette, holott mi eddig mindenkor akár pénzben, akár természet szerint kilenczedikét fizettük, hogyha némelykor dézmáltak; az pótolást pedig nem 12-övel, hanem 6 krral fizettük és az rajzatbul soha dézmát nem adtunk.

Erre való nézve ennek tovább való megvizsgálását alázatossággal instáljuk a tekintetes urszékét

Mindszenten die. 24. apr. 1792.

alázatos szegény szolgálai
Bánfi Bálint és Szétsi Pál
méhes gazdák.

A mindszei tanács ezen instantiára feleletét adja következendő képen, ugymint: A mltgos urasággal a regale beneficiumok iránt tett

¹ Urad. lev. 187. és 188. sz.

contractusban ki vagyon téve az méhek dézmája, nem különben a tized dézmára is a méhek felvételnek. Ezen méheknek a 9-ed dézmája az urbariumban az váltóra egy raj a xr. 6, határozatott meg. A tizedre való nézve is ezen meghatározást considerálván, a két dézmára minden rajtól 12 kr számláltatik. Minthogy pedig Mindszenten a méhnek tenyészte igen csekély, ugy hogy kinek 4, kinek 6 vagy 7 raj méhe találtnék, szükségképen egy egész raj méh ki nem adattathatott, hanem mint váltók a két dézmára egyszersmind per 12 kr desummáltattak; mely által senkinek a törvény rendeltetésén felül terheltetése nem volt. Ezeket jelentvén, gratiájába ajánlottak vagyunk a tettes ur székének

alázatos szolgálói

N. N. *Mindszent helysége*
birái. ¹

Ezek után befejezem már is terjedelmes közleményemet s csak azt emlitem még fel, hogy az uradalom levéltárában a többi közt fennmaradt két terhes kötetben Mindszent s Algyő helyiségek és az uradalom 1786. évi katasztere mely minden egyes jobbágy vagyoni helyzetéről teljes képet nyújt.

¹ Urad. lev. 316. sz.